

К.е.н. Яковенко Р. В., Гололобова О. С.

Кіровоградський національний технічний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

Бідність в Україні перетворилася на один з найістотніших чинників, який постійно ініціює зростання соціальної напруги в суспільстві та сприяє соціальному регресу. Тому як ніколи актуальною стає задача розробки комплексного підходу до вирішення проблеми бідності і визначення конкретних кроків соціально-економічної політики, направленої на подолання цього негативного явища.

З урахуванням специфіки процесів, пов'язаних з трансформацією вітчизняної економіки, необхідним також є вживання першочергових заходів у таких напрямках:

- скорочення майнової нерівності шляхом проведення гнучкої податкової політики;
- стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу;
- упровадження системи раціональних соціальних трансфертів;
- легалізація тіньової економіки і незареєстрованих доходів.

Особливістю прояву проблеми бідності в Україні є той факт, що не тільки перебування у складі соціально уразливих груп населення (сім'ї з дітьми, пенсіонери, інваліди), але навіть зайнятість не гарантує від попадання в групу бідних. Саме тому необхідною умовою подолання бідності стає надання працездатному населенню країни можливостей для самостійного вирішення проблем працевлаштування. Досягнення цієї мети сприятиме збалансованості попиту і пропозиції на ринку праці, а також запобіганню різкому збільшенню рівня безробіття внаслідок структурних перетворень в економіці. Однією з таких можливостей, свого часу успішно реалізованої західними країнами, є створення нових ефективних робочих місць на базі розвитку малого і середнього бізнесу.

Не менш важливим представляється також створення умов для зростання доходів, одержаних від трудової діяльності. При розробці відповідних заходів політики доходів і зайнятості слід врахувати, що збільшення реальних трудових

доходів населення може бути слідством: по-перше, стабілізації макроекономічної динаміки, що забезпечує зростання реальної заробітної платні; по-друге, встановлення економічно і соціально обґрунтованих рівнів мінімальної заробітної платні з поетапним наближенням її розміру до рівня прожиткового мінімуму; і, по-третє, забезпечення оптимальної міжпрофесійної і міжгалузевої диференціації заробітної платні всіх категорій працюючих.

Ще однією необхідною умовою для подолання бідності в Україні є реформування системи соціального захисту, направлене на посилення її адресності і пов'язане з регулюванням величини гарантованого мінімального доходу. Як свідчить світова практика, ефективними заходами реформаторської політики в даному напрямі може стати розвиток нових соціальних технологій, які торкаються підтримки нужденних (малозабезпечених) сімей, надання безкоштовних послуг охорони здоров'я і освіти, а також послуг соціальної реабілітації.

В основі стратегії подолання бідності має бути визнання того, що цієї мети не можна досягти виключно шляхом підтримки знедолених. Необхідний комплексний підхід, орієнтований як на бідні, так і на відносно забезпечені верстви суспільства. Зусилля держави з підвищення рівня життя всіх верств населення незалежно від їхнього матеріального становища мають спиратися на забезпечення стійкого економічного зростання, всебічний розвиток і максимально повне використання трудового потенціалу країни, поліпшення ситуації на ринку праці.

Слід, нарешті, відмовитися від практики регулювання оплати праці виключно шляхом підвищення мінімальної зарплати. Такий підхід уже призвів до того, що співвідношення мінімальної та середньої зарплат в Україні становило в 2010 році 51,3%, хоча нормальним вважається 30-35%. Особливо загострилася ситуація в бюджетній сфері: в освіті – 75,5%, в охороні здоров'я – 84,8, у соціальному забезпеченні – 99,2, у культурі – 100%. Абсолютно очевидно, що за таких умов зарплата аж ніяк не може стимулювати ефективну

працю, творчу активність – фактично вона давно перетворилася на засіб соціальної підтримки працівників бюджетних галузей.

Необхідно принципово змінити діючу систему пільг. Існування розвиненої системи пільг (в оподаткуванні, в оплаті цілої низки послуг тощо) є однією з болючих точок нинішньої соціальної політики. Прибічники її збереження підкреслюють, що в багатьох країнах військовим, наприклад, крім зарплати надається ціла низка пільг. Однак, по-перше, відповідна галузь відшкодовує збитки, яких могли б зазнати через це, скажімо, транспортники. Тобто фактично відбувається перерозподіл коштів галузі між прямими й непрямыми витратами на оплату праці. По-друге, і вартість, і обсяги використання цих пільг чітко визначені. У нас же галузь і збитків не відшкодовує, і вартість наданих пільг ніхто не рахує. При цьому немає прагнення до наведення порядку в обліку використаних (а не просто задекларованих) пільг насамперед у тих структур, які їх надають.

На нашу думку, необхідним є мінімізація пільг і заміна їх грошовими виплатами. Крім усього іншого, пільга обмежує право вибору, наприклад, пенсіонера між проїздом на трамваї та придбанням будь-яких товарів чи оплатою послуг. Ті ж пільги, які будуть збережені, необхідно обліковувати.

Понад 70% отримувачів пільг – це цілком забезпечені за українськими стандартами люди, а, наприклад, серед тих, хто користується пільгами на оплату житлово-комунальних послуг, частка небідних сягає 77%. Необхідність одночасного вирішення двох завдань – подолання бідності й обмеження бюджетних витрат – зумовлює особливу роль адресної соціальної допомоги.

Система соціальної підтримки вразливих верств населення повинна бути орієнтована на справді нужденних. Подолання бідності – завдання не одного дня. На наш погляд, нагальною необхідною є координація різнопланових зусиль, визначення пріоритетів на коротко-, середньо- і довгострокову перспективу.